

LÄRARHANDLEDNING

**DEMOKRATI FINNS
INTE – VI GÖR DEN**

VÄRLSKULTURMUSEET

DEMOKRATIARBETET

Demokrati är det styrelseskick som är norm över hela vår värld idag. Men vad menas egentligen med ordet demokrati? För att bredda förståelsen av vad demokrati är samt öppna upp för vidare samtal har vi valt att utgå från fem principer som vi här kommer att presentera lite närmare.

ORDET DEMOKRATI kommer från grekiskan och betyder folkstyre. Men liknande sätt att organisera samhället har uppstått även på andra ställen i världen utan att för den skull ha kallats demokratier. I Världskulturmuseets utställning Korsvägar visar vi flera exempel på hur vi människor alltid har förhandlat om makt och hur vi på olika sätt har organiserat våra samhällen. Demokrati är ett sätt att lösa maktfrågan.

PÅ MÅNGA HÅLL I VÄRLDEN hotas demokratin när människors rättigheter tas bort eller när självklara lagar som skyddar människors lika värde försvinner. Detta händer idag i flera länder i Europa och i övriga världen. Enligt V-Dems senaste rapport går flera stora länder nu mot envälden – Brasilien, Indien, Ryssland, Turkiet och USA. Och samtidigt utesluts allt fler människor från samhälleliga och politiska rättigheter. (Källa: V-Dem Annual Democracy Report 2018, www.V-dem.net.) Vad får detta för följd? Vart är vi på väg idag – i vår stad, i vårt land, i vår värld? Och vad kan vi göra för att förändra och förbättra vår stad, vårt land, vår värld? Vi kan alla bidra till demokratin på olika sätt. Från diskussionerna hemma vid matbordet till elevdemokrati, riksdagsval och annat engagemang. Vi bygger demokratin tillsammans.

SVERIGE ÄR ETT AV DE LÄNDER som uppskattas ha en av de högsta nivåerna av demokrati i världen. Men inget land kan ta demokratin för given. För att ha en fungerande demokrati måste arbetet, demokratibygget, pågå hela tiden. Och byggstenarna kan inte tas bort.

DET FINNS ALLTSÅ GODA ANLEDNINGAR till att ta upp diskussionen om vad demokrati är/kan vara. Det är på oss alla det hänger. Och vi måste aktivt utbilda och lära kommande generationer hur en levande demokrati skapas. Demokrati involverar oss alla och görs av oss alla. Från förskolebarn till parlamentsledamot, ja av oss alla. För demokrati finns inte, vi gör den.

SKOLANS LÄROPLAN och kursplaner genomsyras av demokratibegreppet. Fostrandet till demokratiska medborgare är bredvid kunskapsuppdraget en självklar uppgift för lärare i skolan. I kursplanerna finns demokrati med i de flesta enskilda ämnena, inte bara i SO. Skolan ska ge starka och kritiska medborgare som kan söka egen kunskap, lyssna på andras argument, samt reflektera och formulera egna ståndpunkter. Med respekt för varandra.

V-DEM, VARIETIES OF DEMOCRACY, är ett av de forskningsinstitut som försöker mäta graden av demokrati i världens länder. V-Dem är etablerat på Göteborgs Universitet och består av ett femtiotal samhällsvetare i sex kontinenter som samarbetar globalt med över 3000 nationella experter och en internationell rådgivande panel. De undersöker hur mycket demokrati olika länder i världen har utifrån sju principer, varav vi valt ut de fem viktigaste.

Dessa fem principer, som vi skulle kunna kalla demokratin byggstenar, är alla nödvändiga för demokratin enligt V-dem. Varje princip kommer från olika statsvetenskapliga och idéhistoriska traditioner. Några är äldre och några är mer samtida. Här nedan följer en kort sammanfattning av principerna. Vi har färgkodat dem för att underlätta förståelsen av dem.

DEMOKRATINS PRINCIPER

RÄTTVISA VAL

Rättvisa val innebär öppna och rättvisa val med allmän och lika rösträtt. Valen ska vara till landets ledande befattningar som har kontroll över landets territorium. Denna princip kallas för bas-kriteriet eftersom det är den enda byggsten som alla stater är överens om ska ingå i en demokrati. Principen utgår från idén om elektoral demokrati, där rösträtten är en självklar del.

JÄMLIKHET

Principen om jämlikhet bygger på idén om egalitär demokrati. Demokratisynen har sina rötter inom socialliberalt och socialistiskt tänkande. Den betonar att alla medborgare ska ha samma faktiska möjligheter (inte bara formella) att delta i samhället och utnyttja sina politiska rättigheter. Detta innebär också en strävan efter mer lika resursfördelning i samhället vad gäller rätten till utbildning, hälso- och sjukvård och ekonomisk grundtrygghet. Jämför med ordet *egalité* som även det var ett av slagorden i den franska revolutionen.

3.

FRIHET

Denna princip utgår från idén om liberal demokrati.

En liberal demokratitolkning betonar värdet av individens fri- och rättigheter för att motverka majoritetens tyranni i ett samhälle. De olika typer av frihet som måste ingå i en fungerande demokrati är: åsiktsfrihet, där yttrandefrihet och pressfrihet ingår, organisations- och mötesfrihet, samt frihet från förtryck. Dessa friheter ska upprätthållas även mellan valår. Liberalismen som politisk idé kommer från denna demokratiprincip. Jämför ordet liberal med ordet *liberté* som var ett av de franska slagorden i den franska revolutionen.

4.

ÖPPENHET

Denna princip kopplas till idén om **deliberativ demokrati**, en nyare trend inom demokratisk teori

förknippad med Jürgen Habermas. Enligt den ska demokratin karakteriseras av ett rationellt åsiktsutbyte och förnufts-baserat politiskt samtal i den offentliga sfären. Det handlar alltså om öppenhet - respektfulla samtal, öppen debatt samt öppet beslutsfattande. Att inga beslut tas bakom stängda dörrar, utan föregående offentlig debatt.

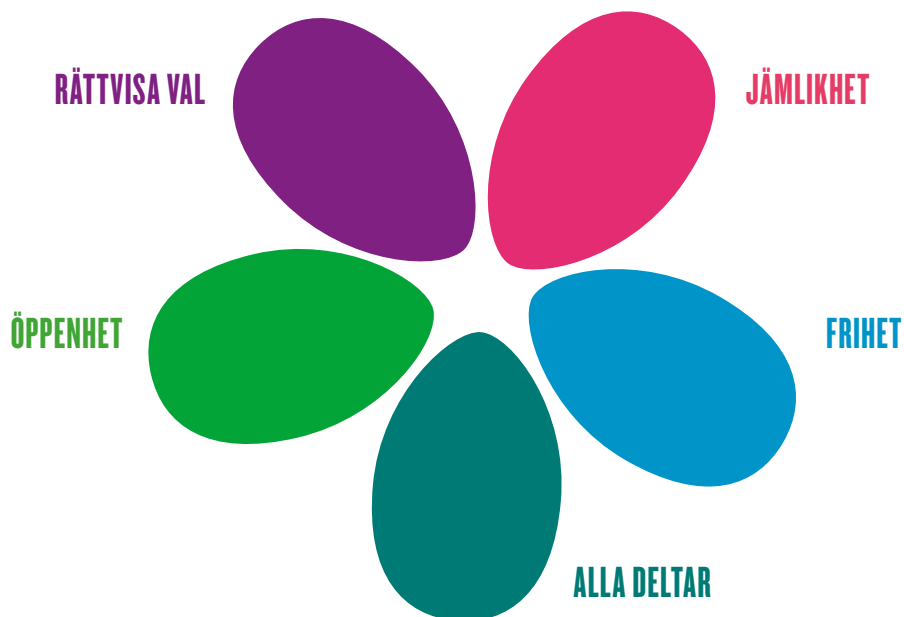
5.

ALLA DELTAR

Denna princip handlar om **deltagardemokrati**.

Det är en demokratisyn med djupa rötter i visionen om den atenska direktdemokratin. Målet är maximalt folkligt deltagande i alla samhällets och politikens sfärer. Hit räknas till exempel institutioner som gör det enkelt att kalla till och avhålla folkomröstningar på alla nivåer i det politiska systemet, liksom olika former för direkt deltagande i beslut-processer mellan valen. Som exempel kan nämnas att i Sverige röstade ganska många i det senaste valet, cirka 86%. I USA röstade bara ca 55%. Där finns många faktorer som försvårar för människor att rösta i valet.

VAD V-DEM VILL VISA PÅ är att demokrati inte är ett binärt tillstånd. Utan snarare något som ett land har mer eller mindre av på en rörlig skala som hela tiden förändras i samma takt som samhället förändras. Nivån av demokrati kan alltså gå fram eller tillbaka, precis som den gör i många länder just nu. Vi kan aldrig ta demokratin för given utan måste hela tiden arbeta för den. Och för att kunna göra det måste vi förstå den.

DE FLESTA KOPPLAR ordet demokrati till rätten att rösta och delta i fria val. Men demokrati är mer än bara detta. Demokratin förutsätter engagemang och deltagande. Och det som händer mellan valen är också viktigt för att demokratin ska fungera. Så det handlar också om individens frihet och möjlighet att påverka, uttrycka sig och delta. Och om respekten för alla människors lika värde.

DEMOKRATI FÖRUTSÄTTER ett respektfullt samtal. Det handlar både om att lyssna på vad andra tycker och att själv uttrycka sina åsikter. Det är viktigt för en fungerande demokrati att invånarna känner sig som en del av samhället. De ska kunna påverka i de allmänna valen men också känna att de har möjlighet att vara med och påverka i sin vardag – i hemmet, i skolan, på arbetet, i föreningen etc. I ett demokratiskt samhälle är det också viktigt att diskutera med andra om vad som är demokratiskt eller inte. Detta program vill vara ett stöd och en resurs i skolans viktiga demokratiarbete.

I KLASSRUMMET

Här nedan följer förslag på hur ni kan gå vidare efter ert besök på museet. Våra förslag kan förstås användas även om ni inte har möjlighet att besöka vår utställning.

1. FÖLJ DE FEM PRINCIPERNA

Låt eleverna i grupper fördjupa sig i en av de fem demokratiprinciperna (se ovan i textmaterialet). Låt dem välja bilder och skriva texter för att illustrera och gestalta dem med egna ord. Därefter kan de få redovisa för varandra.

2. V-DEM

På V-Dems hemsida kan du undersöka hur demokratiskt ett land är genom att välja länder och olika parametrar på x och y axlar likt Gapminder. Välj följande parametrar för att se hur demokratin utvecklas i Sverige eller något annat land. Varför går grafen uppåt ibland och neråt ibland? Vad påverkar en demokratisk utveckling/avveckling?

3. LAPPARNA

Om ni besökte oss avslutade ni antagligen programmet med en övning där eleverna fick svara på frågan om hur de gör eller vill göra demokrati. Har ni inte gjort det kan ni själva ge eleverna varsin lapp där de får skriva ned någon reflektion på frågan: Hur vill du själv bidra till demokratin i framtiden? Dessa lappar blir en bra uppföljning på museibesöket alternativt en bra startpunkt för en diskussion. Det är viktigt att förstå att demokrati görs på många olika nivåer: köksbord, lektionssal eller plenisal.

<https://www.v-dem.net/en/analysis/MotionChart/>

DISKUSSIONSFRÅGOR

Kluriga frågor att diskutera i klassrummet!

- Finns det frågor som på något sätt är svåra för de nationella demokratierna att lösa? Som globala miljöfrågor och internationella konflikter. Hur löser vi dessa frågor?
- Demokratier som system fungerar ofta inom en nationell gräns. Behöver en demokrati ha en gräns?
- Finns det åsikter i en demokrati som på något sätt stöter sig med de grundläggande demokratiska principerna?
- Fundera över den demokratiska principen om jämlikhet. Vad betyder det? Är vi jämlika?
- "Demokrati är ett system som gör det möjligt för majoriteten att förtrycka minoriteten." Vad betyder det? Finns det risk för att minoriteter systematiskt nermed hjälp av en majoritet i demokratier. Hur förhindras det?
- Demokrati betyder folkets styre men hur ser det ut ur ett maktperspektiv? Har alla lika mycket makt?

Det finns många institutioner som har i uppdrag att värna demokratin. Nedan följer en samling av länkar som vi tycker är bra.

REGERINGEN

www.regeringen.se

SO-RUMMET

<https://www.so-rummet.se/lektioner-och-lararmaterial/demokrati>

DEMOKRATIVERKSTADEN

<http://www.riksdagen.se/sv/larare/demokratiwerkstaden-i-klassrummet/>

INFORMATIONSSVERIGE

<https://www.informationsverige.se/Svenska/Samhalle/Samhallsorientering/Sidor/Demokratins-bakgrund.aspx>

GLOBALPORTALEN

<https://globalportalen.org/amnen/demokrati>

UR SKOLA

<https://urskola.se/Produkter/202385-Sa-funkar-Sverige-Demokrati>

FORUM FÖR LEVANDE HISTORIA

https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/wysiwyg_media/uppdrag/demokrati-dem1manual_1_1.pdf

<https://www.levandehistoria.se/klassrummet/propaganda-risk-paverkan>